

Nr 31

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion om placering i högre sjukpenningklass under pågående sjukdom.**Motionen**

I motionen 1972:972 av fru Håvik m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till ändrade bestämmelser om placering i sjukpenningklass, innebärande att sjuka under pågående sjukdom skall kunna placeras i högre sjukpenningklass "med hänsyn till löneutvecklingen i vederbörandes yrke".

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksförsäkringsverket och Försäkringskassaförbundet.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt lagen om allmän försäkring (AFL) skall den som är bosatt i Sverige vara inskriven hos allmän försäkringskassa från och med den månad han fyller 16 år. Den som är inskriven hos försäkringskassa är vid sjukdom berättigad till sjukvårdersättning och, om han är placerad i sjukpenningklass, sjukpenning. Beslut om placering i sjukpenningklass fattas i samband med inskrivningen. Om förutsättningar för placering i viss sjukpenningklass inte föreligger "nollklassas" den försäkrade. Detta innebär att han vid sjukdom inte får någon sjukpenning men är berättigad till sjukvårdersättning.

Om den försäkrade placeras i sjukpenningklass får han rätt till dels grundsjukpenning med sex kr. per dag dels, om han är placerad i någon av klasserna 3—21, tilläggsjukpenning med ett visst belopp per dag enligt en stigande skala. Såväl grund- som tilläggsjukpenning utgår som regel fr. o. m. dagen efter insjuknandet. I fråga om den som har inkomst av annat förvärsarbete än anställning gäller dock att den försäkrade har möjlighet att välja en försäkringsform, som innebär att tilläggsjukpenning utgår först efter en karenstid om 3, 33 eller 93 dagar.

Placering i sjukpenningklass skall omprövas bl. a. när den försäkrades inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för klassplaceringen. Den försäkrade är skyldig att anmäla sådan inkomständring så snart ske kan och senast inom två veckor. Ändring av klassplaceringen sker vid det första månadsskiftet efter det kassan beslutat om klassändring. Som beslutsdag anses i praxis anmälningsdagen. Från denna regel finns ett viktigt undantag. Om den försäkrade vid detta månadsskifte lider av sjukdom, som medför förlust av minst halva arbetsförmågan, får sjukpenningklassen i princip inte ändras förrän sjukdomstillståndet upphört. I sådana fall gäller klassändringen först från och med dagen

efter den sista sjukdagen.

Nu angivna regler om ändring av sjukpenningklass under pågående sjukdom gäller med vissa undantag även vid sjukdom, som föranletts av yrkesskada, under de första 90 dagarna efter det skadan inträffade. Under denna tid, den s. k. samordningstiden, regleras nämligen i princip yrkesskada enligt samma grunder som gäller vid sjukdom i allmänhet. Om den av yrkesskadan föranledda sjukdomen varar längre utgår emellertid ersättning enligt reglerna i lagen om yrkesskadeförsäkring (YFL). Efter samordningstidens utgång kan sjukpenningen höjas.

Placeringen i sjukpenningklass är avgörande inte bara för storleken av den försäkrades sjukpenning utan också för beräkningen av hans sjukförsäkringsavgift. I denna ingår avgifter för sjukvårdsersättning, för grundsjukpenning och för tilläggsjukpenning. Avgiften för grundsjukpenning beräknas särskilt för varje månad under vilken den försäkrade varit placerad i sjukpenningklass och avgiften för tilläggsjukpenning för varje månad under vilken den försäkrade varit placerad i sjukpenningklass 3 eller högre. Detta innebär att sjukförsäkringsavgiftens storlek påverkas av ändringar i den försäkrades inkomster, vilket i sin tur medför att det är av väsentlig betydelse för avgiftsberäkningen att den försäkrade anmäler inkomständringar till försäkringskassan. Om den försäkrade utan giltigt skäl underlåter att anmäla sådan ändring i inkomstförhållandena, som är av betydelse för placeringen i sjukpenningklass, kan sjukpenningen dras in eller nedsättas.

Tidigare riksdagsbehandling

I två likalydande motioner till 1969 års riksdag hemställdes att AFL skulle ändras på sådant sätt att placering i högre sjukpenningklass vid höjd inkomst skulle ske vid det månadsskifte som inträffade närmast efter det arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller yrkesskada föranlett inkomstbortfall under minst 30 dagar. Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande 1969:48 bl. a.:

De nuvarande reglerna om tidpunkten för ändring av sjukpenningklass kan vid långtidssjukdom leda till otillfredsställande resultat för den enskilde. Detta gäller inte minst i de fall, då en person första gången går ut i förvärvslivet eller då han på grund av studier eller av annan anledning under en längre tid inte haft arbetsinkomst. Utskottet anser därför, i likhet med de remissinstanser som yttrat sig över motionerna, riksförsäkringsverket och Försäkringskassaförbundet, att lagen om allmän försäkring bör ändras i det aktuella avseendet. Det bör således göras möjligt för den som iakttagit sin skyldighet att anmäla inkomständring att bli inplacerad i högre sjukpenningklass även om han efter anmälningen drabbas av sjukdom som varar vid närmaste månadsskifte.

På utskottets hemställan beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört om ändring av sjukpenningklass under sjukdom.

Kungl. Maj:t uppdrog sedermera åt riksförsäkringsverket att verkställa utredning av den i utlåtandet behandlade frågan.

Utredningsförslag

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket har den 11 april 1972 till Kungl. Maj:t överlämnat utredning och förslag rörande frågan om tidpunkt för placering i sjukpenningklass enligt lagen om allmän försäkring.

Riksförsäkringsverket framhåller i betänkandet att sjukpenningsskyddet vid inkomstbortfall på grund av sjukdom så nära som möjligt bör vara anpassat till de försäkrades aktuella inkomstförhållanden. Verket diskuterar möjligheten att låta en klassändring, som föranletts av anmälan om inkomst eller höjd inkomst, bli gällande redan dagen efter den då anmälningen inkommit till försäkringskassan. Verket menar dock att en så långtgående regel inger sådana betänkligheter att den inte bör införas. En dylik regel skulle kunna leda till att intresset för att anmäla inkomständringar uppmjukades i alltför hög grad. En viss karenstid för inplacering i ny sjukpenningklass är därför enligt verkets mening erforderlig. I valet mellan olika karenstider konstaterar verket till en början att en så lång karenstid som 90 dagar – den tid efter vilken yrkesskadeförsäkringens högre sjukpenning kan slå igenom – inte erfordras. Karenstiden bör å andra sidan vara minst 30 dagar.

I sin följande diskussion om konstruktionen av karenstiden har verket två alternativ. Enligt det ena skulle klassändring få verkan först från det månadsskifte som inträffar efter det sjukpenning uppburits under minst 30 dagar. Det andra alternativet innebär att man skulle gå ifrån systemet med klassändring vid månadsskifte och att klassändringen skulle medföra ändrad sjukpenning redan fr. o. m. dagen efter det sjukpenning uppburits under 30 dagar. För det första alternativet talar enligt verket att det knappast skulle innebära någon större försvagning av intresset för att anmäla inkomständringar. Mot detta förslag anför verket å andra sidan att karenstiden skulle bli varierande. Dess längd skulle bli beroende av om ett sjukdomsfall inträffade i början eller slutet av en månad. Det andra alternativet skulle medföra att väntetiden för klassändring blev lika lång i sådana fall och att den i regel skulle bli kortare och därmed förlusten för den försäkrade mindre än enligt det första alternativet. Verket påpekar att den försäkrades intresse av att anmäla inkomständring visserligen skulle bli något svagare enligt det andra alternativet men att den tid, varunder den försäkrade skulle gå förlustig den högre sjukpenningen, torde räcka för att det inte skulle anses lönande att underlåta anmäla höjd inkomst. Verket stannar för det senare alternativet och uttalar sammanfattningsvis bl. a.:

Under återopande av vad här anförts förordar riksförsäkringsverket en modifiering av den i 3 kap. 5 § tredje stycket AFL stadgade huvudregeln att placering i sjukpenningklass inte får ändras under tid då den försäkrade lider av sjukdom som avses i 7 § samma kapitel. Huvudregeln bör ändras så att, när försäkrad anmält inkomstökning men därav föranledd placering i högre sjukpenningklass på grund av efter anmälningen inträffande sjukdom inte träder i kraft vid påföljande månadsskifte, klassplaceringen skall träda i tillämpning dagen efter det att

sjukpenning utgått under en väntetid av 30 dagar. Detsamma bör gälla när någon anmält inkomständering efter inträffad sjukdom men iakttagit den i 3 kap. 6 § föreskrivna tiden för anmälan om inkomständering. Dessa regler bör vara tillämpliga även på försäkrad — med eller utan anställningsinkomst — som i fråga om tilläggsjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning har en karenstid av 3, 33 eller 93 dagar. För försäkrad som vid tidpunkten för anmälan om inkomst inte var placerad i sjukpenningklass utan endast sjukvårdsförsäkrad, förordar verket att motsvarande inplacering skall ske efter det att sjukdom, som avses i 7 § samma kapitel, föranlett inkomstbortfall under 30 dagar i en följd.

Verket uttalar avslutningsvis att dess förslag om tidpunkt för placering i ny sjukpenningklass bör beaktas av sjukpenningutredningen i dess arbete med att undersöka förutsättningarna för att inordna sjukpenningen i beskattningssystemet.

Sjukpenningutredningen

Den år 1970 tillsatta sjukpenningutredningen har i september 1972 avlämnat sitt betänkande "Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m." (SOU 1972:60). Utredningen har enligt direktiven haft att utreda de tekniska förutsättningarna för att inordna sjukpenning vid sjukdom och yrkesskada samt vissa andra förmåner i beskattningssystemet.

Utredningen har funnit att en övergång till beskattade förmåner är möjlig. Skatteplikten bör enligt utredningen omfatta bl. a. sjukpenning enligt AFL och YFL, dock med undantag av sjukpenning från hemmakeförsäkringen och den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Utredningens förslag innebär att sjukpenningen anknyts direkt till den hos försäkringskassan registrerade årsinkomsten utan användning av sjukpenningklasser. Sjukpenningen bör utgå som en viss procentuell andel av den för dag räknat bortfallna inkomsten. Utredningen anser att en kompensationsnivå om 90 % av inkomstbortfallet är lämplig. Sjukpenningen per dag skulle således komma att uppgå till 1/365 av 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten.

För att den hos försäkringskassan registrerade inkomsten skall bli så rättvisande som möjligt föreslås att kassan genom förfrågningar hos de försäkrade och på annat lämpligt sätt införskaffar uppgifter om inkomständringar och andra omständigheter av betydelse för sjukpenningens storlek. De försäkrade skall enligt förslaget årligen lämna aktuella inkomstuppgifter och därutöver liksom hittills ha rätt och skyldighet att till kassan anmäla inkomständeringar av betydelse.

I fråga om tidpunkten för ändring av sjukpenninggrundande inkomst föreslår utredningen en väntetid av 15 dagar från anmälan om inkomständering. Detta innebär att det nuvarande förbudet mot ändring av sjukpenningens storlek under sjukdom upphävs. Sedan 15 dagar gått efter det anmälan om ändrad inkomst kommit in till försäkringskassan skall sjukpenningen alltid grundas på den nya inkomsten. När sjukpenninggrundande inkomst fastställs i samband med inskrivning i försäkringskassa bör enligt utredningen dock inkomsten liksom nu gälla fr. o. m. dagen för inskrivningen.

Remissyttranden

Försäkringskassaförbundet ställer sig positivt till motionsyrkandet och framhåller att erfarenheterna av klassplaceringssystemet, bl. a. i det avseende motionärerna tar upp, talar för att en översyn bör komma till stånd. Förbundet, som avgivit sitt yttrande i mars 1972, erinrar emellertid om sjukpenningutredningens arbete och menar att motionen i avvaktan på utredningens förslag inte bör medföra någon riksdagens åtgärd.

Riksförsäkringsverket hänvisar i sitt remissyttrande till sitt ovan redovisade betänkande, där vissa särskilda aspekter anläggs på den i motionen upptagna frågan. Bland annat behandlas sådana fall då inkomständeringar kommer till stånd som följd av ändringar i kollektivavtal. Verket framhåller att det inte torde komma i fråga att företa retroaktiva klassändringar, även om avtalsuppgörelser i regel medför retroaktiva löneyft.

Utskottet

Den som är inskriven hos allmän försäkringskassa och är placerad i sjukpenningklass erhåller vid sjukdom dels grundsjukpenning med sex kr. per dag dels, om han är placerad i någon av sjukpenningklasserna 3–21, tilläggsjukpenning med ett belopp som varierar mellan 1 och 46 kr. per dag. Sjukpenning utgår som regel fr. o. m. dagen efter insjuknandet. I fråga om den som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning gäller dock att han har möjlighet att välja en försäkringsform, som innebär att tilläggsjukpenning utgår först efter en karenstid om 3, 33 eller 93 dagar.

Placering i sjukpenningklass skall omprövas bl. a. när den försäkrades inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för klassplaceringen. Den försäkrade är skyldig att anmäla sådan inkomständering så snart som möjligt och senast inom två veckor. Ändring av klassplacering sker vid första månadsskiftet efter kassans beslut om ändring. Som beslutdag anses i *praxis* anmälningdagen. Undantag från denna regel gäller emellertid om den försäkrade vid det månadsskifte då ändringen skulle träda i kraft, lider av sjukdom som medför förlust av minst halva arbetsförmågan. Sjukpenningklassen får då inte ändras förrän sjukdomstillståndet upphört. I sådana fall gäller klassändringen först från och med dagen efter den sista sjukdagen.

Placeringen i sjukpenningklass är avgörande inte bara för sjukpenningens storlek utan också för beräkningen av sjukförsäkringsavgift. Denna påverkas av ändringar i den försäkrades inkomster, vilket innebär att det också med hänsyn till sjukförsäkringsavgiftens storlek är betydelsefullt att den försäkrade gör anmälan om ändrad inkomst.

I motionen framhålls att nuvarande regler om ändring av sjukpenningklass medför att många försäkrade inte får den komensation vid sjukdom som de borde vara berättigade till. Särskilt långvarigt arbetsoför-

mögna kan på grund av förbudet mot klassändring under pågående sjukdom åsamkas betydande förluster. Motionärerna framhåller det otillfredsställande i att den som är sjuk i samband med en avtalsuppgörelse och därvid erhåller löneförhöjning inte kan få den högre sjukpenning han på grund av avtalet blir berättigad till förrän sjukdomen upphört. Motionen utmynnar i en hemställan om lagändring av innebörd att en försäkrad skall kunna placeras i högre sjukpenningklass även under pågående sjukdom.

Vid 1969 års riksdag väcktes motioner som syftade till att reglerna om placering i sjukpenningklass skulle ändras på sådant sätt, att höjning skulle kunna ske vid det månadsskifte som inträffade närmast efter det arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller yrkesskada medfört inkomstbortfall under minst 30 dagar. Andra lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1969:48 att reglerna om tidpunkt för ändring av sjukpenningklass vid långtidssjukdom kunde leda till otillfredsställande resultat. Utskottet ansåg att lagen om allmän försäkring borde ändras i det aktuella avseendet, och Kungl. Maj:t uppdrog sedermera åt riksförsäkringsverket att verkställa utredning av den i utlåtandet behandlade frågan.

Riksförsäkringsverket har den 11 april 1972 till Kungl. Maj:t överlämnat ett betänkande med förslag angående frågan om tidpunkt för placering i sjukpenningklass. Verket framhåller att sjukpenningsskyddet så nära som möjligt bör vara anpassat till den försäkrades aktuella inkomstförhållanden. Man diskuterar möjligheten att låta en klassändring bli gällande redan dagen efter den då anmälan om höjd inkomst inkommit till försäkringskassan. Verket anser dock att en så långtgående regel inte bör införas utan att en karenstid om 30 dagar är erforderlig. Konstruktionen av karenstiden kan enligt verket göras på två sätt. Antingen kan ett beslut om klassändring träda i kraft vid det första månadsskiftet efter det sjukpenning uppburits under minst 30 dagar eller också kan beslutet medföra ändring av sjukpenningen redan fr. o. m. dagen efter den då sjukpenning uppburits under 30 dagar. Verket anser det senare alternativet vara att föredra.

Den år 1970 tillsatta sjukpenningutredningen, som utrett förutsättningarna för att inordna bl. a. sjukpenning i beskattningssystemet, har i september 1972 avlämnat sitt betänkande "Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m." (SOU 1972:60). Utredningen föreslår övergång till beskattning av ifrågavarande förmåner, bl. a. sjukpenning med undantag av sjukpenning från hemmakeförsäkringen och den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Utredningens förslag innebär att sjukpenningen anknyts direkt till den hos försäkringskassan registrerade inkomsten utan användning av sjukpenningklasser. I fråga om tidpunkten för ändring av sjukpenninggrundande inkomst föreslår utredningen en väntetid av 15 dagar från anmälan om inkomständring. Detta innebär att det nuvarande förbudet mot ändring av sjukpenningens storlek under sjukdom upphävs. Sedan 15 dagar gått efter det anmälan om ändrad inkomst kommit in till försäkringskassan skall sjukpenningen alltid

grundas på den nya inkomsten. När sjukpenninggrundande inkomst fastställs i samband med inskrivning i försäkringskassa skall dock inkomsten enligt förslaget liksom nu gälla fr. o. m. dagen för inskrivningen.

I sitt yttrande över motionen ställer sig Försäkringskassaförbundet positivt till yrkandet i motionen medan riksförsäkringsverket i sitt remissyttrande hänvisar till sitt ovan redovisade betänkande.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har den av motionärerna upptagna frågan behandlats i såväl riksförsäkringsverkets utredning som sjukpenningutredningens betänkande. I båda betänkandena, som nu är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har avgetts förslag som, om de genomförs, innebär att syftet med motionen blir tillgodosett. Vid sådant förhållande finner utskottet att någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen inte är erforderlig.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionen 1972:972.

Stockholm den 2 november 1972

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan* (c), Lundberg (s), Jonsson i Mora (fp), fröken Sandell (s), herrar Ringaby (m), Karlsson i Ronneby* (s), Magnusson i Nennesholm (c), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Olsson i Stockholm* (vpk), fröken Bergström (fp), herrar Signell (s) och Andersson i Ljung (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

